

УДК 82.091(477.95)(092)

В.А. Лавренов

СЛОВО ПРО ЮВІЛЯРА

Народився А.Р. Волков в Одесі у родині відомого літературознавця і фольклориста, професора Романа Михайловича Волкова, що, звичайно, не могло не позначитись на формуванні його світогляду та естетичних уподобань. Молоді роки майбутнього вченого припали на важкі часи Другої світової війни. У зв'язку з евакуацією Одеського університету, де батько працював деканом філологічного факультету, родина виїхала до Сталінграда. Там Анатолій Романович встиг закінчити тільки перший курс німецької філології Сталінградського педагогічного інституту. Продовжувати навчання довелося в іншому місці й за іншою спеціальністю.

У 1942-1944 рр. він уже студент Одеського університету, який тоді перевели до м. Байрам-Алі в Туркменистані. Там навчався на відділенні російської філології. По його закінченні деякий час служив в армії і нарешті з 1945 по 1948 роки продовжив навчання в аспірантурі кафедри слов'янознавства Львівського університету під керівництвом славетного українського філолога професора І.С.Свенціцького, де водночас займався викладацькою роботою. У 1950 році А.Р.Волкова перевели до Чернівецького університету, якому він і присвятив усе своє подальше життя.

Учений ступінь кандидата філологічних наук А.Р.Волков отримав у 1953 році за дисертацію на тему «Казки О.С.Пушкіна в польських переробках А.Ю.Глинського (З історії російсько-польських взаємин)», яку захистив у Київському університеті.

Докторська дисертація «Карел Чапек і проблеми реалістичної умовності в драматургії ХХ ст.» засвідчила розширення і поглиблення діапазону наукових інтересів дослідника, оскільки торкалася не тільки творчості чеського письменника і драматурга, а й загальнотеоретичних проблем літературознавства та ряду зарубіжних літератур у порівняльному контексті. Захист цієї наукової роботи відбувся 1979 року в інституті слов'янознавства та балканістики АН СРСР (Москва), де опонентами А.Р.Волкова були відомі наукові авторитети

З 1982 по 1998 рр. професор А.Р.Волков очолював кафедру теорії та історії світової літератури Чернівецького державного університету Під його керівництвом згуртувався сильний колектив науковців, який займався актуальними проблемами літературознавства. По суті, було створено авторитетну наукову школу, яка стала відомою серед широкого кола літературознавців-компаративістів як «чернівецька». Вчені кафедри досліджували важливі явища світової літератури. Увага була зосереджена на традиційних образах та сюжетах, міжнародних літературних взаєминах та проблемах перекладознавства. Яскравим підсумком цієї роботи під керівництвом завідувача став «Лексикон загального та порівняльного літературознавства» (2001), який отримав визнання не тільки в Україні, а й за її межами. Автором 224 статей в «Лексиконі» є А.Р.Волков. Серйозним

доробком у цьому ж напрямку стала нова книга колективу науковців кафедри «Традиційні сюжети та образи» (2004), автором проекту та упорядником якої став також професор А.Р.Волков.

Як спеціаліст із порівняльного літературознавства, теорії літератури, слов'янських та західноєвропейських літератур, перекладознавства та фольклористики А.Р.Волков відомий не лише в Україні, але й за її межами (передовсім у слов'янських, німецькомовних країнах та США).

За час своєї тривалої наукової діяльності А.Р.Волков видав велику кількість наукових праць не тільки з питань порівняльного літературознавства, теорії літератури та історії зарубіжних літератур, а й з проблем перекладознавства, театрального мистецтва та драматургії, української літератури в її міжнародних зв'язках та з методики викладання літератури. Декілька десятків його праць надруковано в міжнародних виданнях. Серед його робіт можна назвати такі, як монографія «Ярослав Гашек» (1957), «Драматургія К Чапека» (1972), «Форми літературних зв'язків та взаємодій» та ін. У своїй монографії, присвяченій драматургії К. Чапека, як зазначає Н.Х. Копистянська, А.Р. Волков «вирішує теоретичні питання розвитку критичного реалізму, вказує на різні аспекти аналізу художньої творчості, відкриваючи таким чином можливі перспективи подальших досліджень, викликаючи на роздуми і полеміку. Він зробив вагомий внесок у теорію новітньої драматургії, виділив маяковсько-брехтівську типологічну течію в умовній драматургії ХХ ст. Запропонував культурологічний підхід у перекладознавстві, розробив теорію традиційних сюжетів та образів.

Під орудою А.Р.Волкова з 1966 року видавався науковий збірник «Питання літературознавства» (попередня назва «Питання російської літератури»). У ньому друкувалися статті не лише українських фахівців, а й учених Росії, Польщі, Чехії, Японії, Болгарії, Румунії, Молдови.

З 1962 року А.Р.Волков — член Українського комітету славістів. Як доповідач він брав активну участь у Міжнародних з'їздах славістів у Москві (1958), Софії (1963), Варшаві (1973), Києві (1983), Братиславі (1993), Кракові (1998), а також у Міжнародному конгресі антропологічних і етнографічних наук (1964), Міжнародній конференції ЮНЕСКО «Сучасні слов'янські культури; розвиток, взаємодія, контекст» (1979), україно-австрійському Міжнародному симпозіумі «Українська література в Австрії, австрійська — в Україні» (1993), міжнародній конференції «Наука і культура між слов'янським та німецьким світами як передумова перебудов Східної та Південно-Східної Європи. До 100-річчя Дмитра Чижевського» (1994). Виступав і на багатьох компаративістичних і славістичних конференціях в Україні, Польщі, Чехії.

Провадив А.Р.Волков і велику науково-організаційну та науково-методичну роботу. Протягом багатьох років був членом спецради по захисту докторських дисертацій при Інституті літератури НАН України. У різні роки був членом спецради по захисту докторських дисертацій при АН Молдови, Петербурзькому та Київському університетах. Протягом 1970-90-х рр. брав участь у роботі багатьох наукових товариств і рад. Був членом Науково-методичної ради з вищої філологічної освіти Міністерства вищої освіти СРСР (секція слов'янських мов та літератур), секції літературознавства Науково-технічної ради Міністерства вищої освіти СРСР (комісія з теорії літератури), Науково-методичної ради з вищої філологічної освіти університетів України,

Науково-методичної ради з романо-германської філології університетів України. І зараз є віце-президентом Української асоціації викладачів зарубіжної літератури.

Наукову діяльність А. Р Волкова відмічено пам'ятною медаллю Міністерства культури Чеської республіки (1990) та багатьма дипломами і почесними грамотами Міністерства вищої освіти України, СРСР та Чернівецького університету. Занесений у книгу пошани ЧНУ.

Чимало науковців, колишніх учнів професора А.Р.Волкова, працюють у вищих навчальних закладах, академічних установах та інших представницьких організаціях України і зарубіжжя. До нього завжди горнулась талановита молодь, бути його дипломником або аспірантом певною мірою вважалося чесно. У складні часи він не боявся підтримати своїх учнів у сміливих наукових пошуках, навіть коли питання торкалися тем, до яких тоді ставилися сторожко.

Літературознавчий науковий гурток, яким керував колись А.Р.Волков, об'єднував студентів різних курсів і був відкритий для всіх бажаючих з інших факультетів. Його засідання завжди проходили цікаво, жваво, відбувались гарячі дискусії, обговорення доповідей молодих науковців або окремих літературознавчих і просто літературних питань. Студенти та аспіранти, крім університетської бібліотеки, користувалися великою власною бібліотекою професора, в якій зберігаються унікальні рідкісні видання та література іноземними мовами.

Лекції А.Р.Волкова завжди були творчими, цікавими і змістовними — не суто інформативними, а ґрунтовно науковими. Цікаво було слідкувати за розвитком його думки, здавалося, на очах народжується якась нова ідея. Це відповідно спонукало слухачів до творчого мислення. Практичні заняття також набували іншої форми, перетворюючись у семінари-дискусії.

Зараз професор А.Р.Волков перебуває на так званому заслуженому відпочинку, але продовжує наукову діяльність, активно цікавиться літературним і культурним життям, бере участь у захисті кандидатських і докторських дисертацій. Тож побажаємо йому багато літ, подальших творчих успіхів, доброго здоров'я, доброти і щастя.

Стаття надійшла до редколегії 17.11.2006